

לפרק הראשון של ספר "אסופה - הרצל שפיר" החלטתי לצרף הערות/הארות לספר - "הגדוד השלישי" (של הפלמ"ח), בו שרתי במלחמת העצמאות. רצוי לקרוא האמור להן, תוך עיון מקביל בספר של הגדוד השלישי (לפי ההפניה למספר העמוד).

מבוא

רכשתי את הספר "הגדוד השלישי" וקראתי בו. (המופיע בדפוס כחול, – אלה המשפטים שהועתקו מהספר).

כאשר הגעתי לעמוד 182 גיליתי, להפתעתי, ששמי מופיע "הרצל שכטרמן-שפיר" (ואף צוין כי מדובר במי שהיה אלוף בצה"ל ואף מפכ"ל משטרת ישראל). וזאת בזכות מכתב שכתבה תמר אבידר למשפחתה : "...לידי נמצאים שני בחורים הממלאים את הבונקר בצחוקם - המ"מ עזרא משה... וסגנו הרצל שכטרמן (שפיר)"; אני מניח כי זה הוכנס לספר במקרה ולא מתוך כוונה לציין שהרצל שפיר היה בפלמ"ח. כי לו זו הייתה הכוונה, מדוע לא פנו אליו (אלי), לקבל עדות – הערות – הארות על אירועים שהוא היה שותף או עד להם, במהלך שירותו בגדוד השלישי.

אינני מכיר את המחבר – דר' איתמר רדאי, אך מכיר היטב את אלעד פלד ואף את רנה קלמן – חברי ועדת ההיגוי של הספר (משפחת קלמן גרה בעבר, לא הרחק ממני בנה-מגן/רמת השרון) שידעו היטב כי הייתי בגדוד השלישי והשתייכתי ל- "הכשרת ברוקלין", שהוזכרה בספר, מדי פעם, בהקשר לציין השתייכותו "הארגונית" של חייל שנהרג. מדוע כאמור לא פנו גם אלי? האם העובדה שהיינו "אנשי חוץ" ("לא היו בפלמ"ח קודם". "באו רק למלחמה". "לא יועדו להכשרה ועליה להתיישבות"), קבעה את התנהגות המחברים – היועצים – חברי ועדת ההיגוי, המנחים של ספר זה, – עם מי מדברים? איזה חומר הוא רלוונטי? מה נכון להדגיש? יפה שמכתביה של תמר אבידר, שמשו חומר לדפים רבים בספר (מתי התגייסה לפלמ"ח ולאיוזו הכשרה הייתה שייכת? אגב - קשרי עם תמר נמשכו שנים רבות, לאחר המלחמה, אתה ועם משפחתה, ולמעשה עד היום). במכתביה בהחלט ניתנת עדות על הלכי-רוח, מצבי-רוח, תיאור מצבי לחץ ושמחה, וקשיי ההסתגלות של העולים החדשים. כפי שהיא ראתה זאת, אבל היו גם אחרים שיכלו לתרום לספר.....

הרהרתי והתלבטתי – האם להגיב ולהתייחס לאמור בספר, ובאם כן, כיצד להתייחס? בשנה שעברה, האגודה הישראלית לתיעוד בעל-פה של מורשת דור תש"ח - "תולדות ישראל", ראינה אותי (צילום ודיבור) משך כ- 19 שעות, כל קורות חיי. כאשר הגעתי לפרק של חיי שדן במלחמת – העצמאות" וצריך הייתי לתאר את אשר קרה לי, הסתבר לי לראשונה, שהייתי במצב מאד מיוחד. לא ידעתי – זכרתי תאריכים. לא זכרתי שמות (חיילים ומפקדים), לא זכרתי את רצף הפעולות בהן השתתפתי. אמנם פעלתי בבקרה עצמית, נכון ובהגיון, אך - **חיייתי במלחמה זו את הרגע והיום ולא מעבר לכך. אישית, לא היה לי למה לחתור, ה"עמיד" (הכשרה, לימודים, בית) לא אמר לי דבר.** והיה לכך רקע.

אבי נפטר בראשית שנת 1947 (בן 59), ואני בן 17. אחי (שהיה מבוגר ממני ב-18.5 שנה), גר עם משפחתו בת"א אך עיקר זמנו היה בחו"ל, עסק בהשגת רכש למדינה (בגלל מות אבי השיג לי דחיית שירות של 4 חודשים. סירבתי). האחות הבכירה נשואה בלונדון ושתי האחיות האחרות נשואות, אחת עם משפחתה בחיפה והשנייה עם משפחתה בת"א ואצלה מתגוררת עתה, לאחר מות אבי גם אמי. **הבית בו גרתי ריק. למעשה לא היה לי יותר "בית".** מגיוסי לפלמ"ח ועד יציאתי לקורס קצינים, עם פיזור הגדוד השלישי בבית-שאן, משך כל המלחמה, הייתי "בבית" רק פעם אחת, כאשר בקרתי את אחותי ואמי, כאשר היינו בסרפנד (צריפין), לאחר שקמתי ממחלה, לפני שהגדוד ירד לנגב.

ועכשיו, אני קורא את הספר שצריך לתאר את נוכחותי ומעשי במלחמה זו. עתה, כ- 66 שנה לאחר המלחמה וכ- 34 שנה לאחר גמר שרותי בצה"ל, - וצריך להתייחס לאמור בספר. האם נכון היום, לבחון צבאית, בעין מקצועית ומנוסה, ולשפוט את המהלכים והפעולות שנעשו אז, ע"י יחידות הפלמ"ח, על בסיס רמת האמון של אז, בגיל וניסיון של מפקדי וחיילי השדה של אז, ובעיקר של בעלי התפקידים הבכירים של אז? **אני יכול לעשות זאת, (ויש הרבה מה להעיר/להאיר) אך אין לי ספק שאסור לעשות זאת.**

לכן החלטתי כי אני התייחס, לנאמר ומוצג בספר, רק לפי זכרוני והבנתי את האירועים כפי שאכן קרו אז. מבלי להיות "חכם לאחר מעשה". ולגעת רק באירועים – מהלכים, להם הייתי שותף או עד, ובקצור, ככל שניתן, ובהתאם לסדר המופיע בספר.

הרקע – לפני הגיוס לפלמ"ח

הייתי בשנת הלימודים האחרונה, בביה"ס הימי ליד הטכניון, כאשר בעקבות המצב ביישוב, קצרו לנו את הלימודים ואת שנת הלימודים. ומטה הפלמ"ח גייס בודדים, כפי שכתוב בספר: **"הכוחות אורגנו מחדש, הם חוזקו ע"י מגויסים עירוניים שכוננו "בודדים" "**, אך היו בודדים – עירוניים שהתגייסו במסגרת – "הכשרת ברוקלין", הייתה זו קבוצה איכותית שכללה את מחלקת השחייה של "ברית-מכבים-עתידי" (בנים ובנות, שכללה כמה מאלופי השחייה בארץ), ואת שחקני הכדורסל של "ברית-מכבים-עתידי", בעיקר את חברי קבוצת "עמירם" שהיו אלופי הנוער בארץ. הייתה זו חבורה של צעירים, שנהגו להיפגש, לפני ואחרי האמונים, בקפה-גלידה, ברחוב אלנבי, ליד שפת הים בת"א, שנוהל ע"י יהודייה אמריקאית (גבוהה ומלאה), ונקרא "ברוקלין". קבוצה ספורטאית זו, עם גיוסה, הצטרפה כמחלקה להכשרת אשדות-יעקב. (הצטרפו לגיוס זה כמה בודדים נוספים, שהיו ברמה שונה. ולמעשה נפלטו בהמשך מהמחלקה), לאחר הכרותנו את הגדוד ואת העובדה שהגדוד כלל "הכשרות", החלטנו שהקבוצה שלנו תקרא גם היא כהכשרה: "הכשרת ברוקלין". בין הבנות של מחלקת השחייה הייתה גם אורה שלגר, שחיינית מחוננת. התגייסה בגיל 16.5. היכרות קרובה בינינו החלה רק לאחר עליית הגדוד מהנגב לבית-שאן. נישאנו מיד לאחר המלחמה, הקמנו משפחה. אורה נפטרה ממחלת הסרטן בשנת 1977.

באשדוד יעקב, התאמנו, עסקנו בספורט ועבדנו. לאחר מספר חודשים (התאריך לא זכור לי), נשלחו מ"הכשרת-ברוקלין" שנים לקורס מכ"ם בדליה, ואני ביניהם. הקורס לא היה קשה במיוחד. עזרו לי האמונים שעברתי בזמנו, כנער, במקוה-ישראל. אך מקרה ההתקלות באש שקרתה לי שם, בעת הקורס בדליה, אזכור כל חיי. וסיפור המעשה הינו: אמון קצר בניווט. היינו חוליה של שלושה עם סטן ומחסנית אחת לאבטחה. נענו לא הרחק מנחל דליה מערבה, בכיוון כללי לזיכרון יעקב. הגענו לראש גבעה, קרקע חרושה, עם מדרון מתון כלפי מערב, כ- 250 מ', עד ואדי ומעליו מעלה סלעי. כאשר הגענו למרחק של כ- 30 מ' מהוואדי, נורתה עלינו אש מ- 2 או 3 רובים מהשטח הסלעי מהצד השני של הוואדי. נשכבנו. לא יכולנו לזהות את היורים. מה עושים? אין מחסה. להסתער? – על מי, איך מגיעים אליהם כאשר לשניים אין נשק כלל. ומה עושים אז? הסטן היה בידי. יריתי צרור ארוך לכיוון הסלעים ופקדתי לרוץ אחורה מהר ככל שניתן. באמונים עברנו כבר מטווח, כאשר אנחנו שוכבים ויורים ויש מטרות לפנינו בשטח. כאן היה מצב הפוך. אנחנו רצנו במעלה הגבעה, שטח חרוש, סה"כ כ- 200 מ' - זה שטח "המטווח", אך **אנחנו המטרות החיות**. לקח סה"כ אולי 5-7 דקות. רצנו בזיגזג. אני רץ באמצע וחברי משני צדדי. אני הגבוה ביניהם ומחזיק בכלי-נשק. עלי עיקר הירי. רואה את הפגיעות מימין ומשמאל וחש בקליע חולף ליד מצחי.

למזלנו, כנראה, הצרור הארוך שנורה עליהם (שום סיכוי שפגע במישהו), עיכב את הירי המידי שלהם למספר שניות. בינתיים אנחנו כבר רצים. במהלך מלחמת העצמאות חשתי לא מעט אש, אך הרגשה של חדלון וחוסר יכולת לפעול **בעוד אני בסכנת חיים מוחלטת, המכוונת אלי באופן הכי אישי האפשרי. זאת, מאז, לא חשתי לעולם.**

לאחר הקורס חזרתי לגדוד, לפלוגה ג'. קבלתי כתה של חברי "הכשרת ברוקלין". **(עמוד 42) "בינואר 48 נשלחה "הכשרת מענית" ומחלקה של "הכשרת ברוקלין" לרמות נפתלי".** לא סופר שכתה מוגברת נשלחה גם למשגב עם. לא זכור לי התאריך בה הגעתי עם הכתה למשגב-עם.

עסקנו בשמירה ובמאבקים בקרבת היישוב. פעמיים או שלוש בשבוע הובלנו שיירת חמורים, עם הספקה, מ/אל כפר גלעדי. מסע מפרך בעלייה ומסוכן בירידה. היה חורף קר. הלבוש שלנו היה מצומצם. האוכל דל. הצריפים קרים, הפעלנו פרימוסים בין המטות בחדר.

באחד הימים (לא זכור לי התאריך), קבלנו ידיעה שמתוכננת פעולה לפיצוץ גשרון ממזרח לעיירה הלבנונית אל-עדיסה על הדרך המובילה לעיירה ממזרח. מרחק אווירי קצר ממשגב-עם (כ- 2 ק"מ), אך בשטח הררי תלול. לאחר מספר ימים הגיע המ"מ – אלעד פלד, עם חבלן וחומר נפץ, לקחתי את מחצית הכתה ויצאנו לפעולה. היה זה לילה גשום במיוחד. הקשה על התנועה בשטח והפריע לראייה של אלעד (המרכיב משקפיים). עזרתי בתנועה ובניווט. הגענו, פוצצנו (סבלנו מריח הצואה, שהצטברה מתחת לגשרון, והשתחררה עם הפיצוץ). חזרנו, ללא פגע למשגב-עם. **(האמור לעיל, לא מופיע בספר).**

פלוגה ג', כולל המחלקה/הכתות של "הכשרת ברוקלין", שהתה בהר כנען וכן במושבה מגדל. ממקומות אלה יצאנו לפעולות. לא זכורים לי בדיוק הימים היכן וכמה ימים שהיינו בכל מקום.

(עמוד 38) "באותם הימים באו לבקר בהר כנען מפקד הפלמ"ח יגאל אלון....." (ובהמשך ניתן פירוט על ההכנות והרושם שהוא השאיר). מאוחר יותר בספר, בעמוד 61, ניתנת תמונה עם יגאל אלון והסבר: "יגאל אלון בדרך לצפת". וביקור שני מתואר **בעמוד 127: "למחרת (הכוונה ל- 7 מאי 48) הגיע לצפת יגאל אלון לביקור קצר..."** – ביקור הקשור לתכנית התקיפה השנייה בצפת.

התמונה בעמוד 61 – לא ברור לאיזה ביקור היא משתייכת. כעובדה – הכתה שלי ליוותה את יגאל אלון מראש-פינה להר כנען. להערכתי היה זה בחורף. לא מתאים ללבוש האנשים בתמונה. זכורה לי היטב ההליכה מההר לראש-פינה וחזרה להר, מלווים את יגאל אלון. יגאל נשא בחגורה אקדח מצועצע – נדמה לי עם קת מוזהבת. לכן נראה לי, שהתמונה איננה שייכת לביקור הראשון. יחד עם זאת, בביקור השני (7 מאי 48), יגאל אלון נע מהר-כנען לצפת. האם הייתה חנייה בדרך? האם נע ביום או בלילה? בכל מקרה, גם לביקור זה התמונה בעמוד 61, איננה מתאימה. האם זה חשוב? לא בהכרח. אך אותי זה חייב להיזכר ולמקד את אשר זכרתי עם מה שאני רואה בתמונה, מבחינת מיקום וזמן – זה לא "הסתדר" לי.

(עמוד 50) "ב- 11 אפריל 48 נהרג במגדל, מירית צלף, משה מנילה שטבע בשעתו את השם "הכשרת ברוקלין". סיפר חברו שלמה חרש". המקרה זכור לי היטב. **בחדר ישבה הכתה שלי.** העברתי שעור במקלע ברן. מנלה ישב על הספסל באלכסון וממול לחלון פתוח, שהיה מכוסה בוילון (לא ניתן היה לראות לתוך החדר), פתאום מנלה נראה מתמוטט. לא שמענו קול ירייה, והיה נדמה כי הוא כהרגלו, מהתל בנו. אך מיד הסתבר כי כדור חדר דרך החלון והוילון, ופגע בליבו. ידענו על הגבעה הרחוקה, גבעה סלעית, שנראו בה לעתים רועים. לכן גם הונח ווילון על החלון. מי שירה לא יכול היה לדעת מה קורה בחדר. פשוט "מכת גורל". לפי מיטב ידיעתי היה זה המקרה הראשון והיחיד של ירי על מעונינו במגדל.

(עמוד 50-51) "לקראת אמצע אפריל נשלחה ממגדל פלוגה ג' כתגבורת לגזרת משמר-העמק.....אנחנו ברובייה פוקא (עילית) ולא ברובייה תחתא (תחתית). טעות בניווט.....האוכלוסייהברחו, פוצצנו כמה בתים לפי הוראה. חזרנו עם שני פצועים....חטפו אבנים בראש בזמן הפיצוצים." הכתה שלי השתתפה בפעולה זו. היינו באזור הבתים. ראינו את החבלנים מכינים את הפיצוצים. בעוד אנחנו בכפר. פניתי לאחד החבלנים ואמרתי שיחכו עד שנתרחק, מרחק מספיק מהאזור. הוא ענה לי כי כמות חומר הנפץ תהיה מזערית ולא תהיה כל בעיה. בעוד אנחנו בתחילת ההתרחקות אירעו הפיצוצים ומטח אבנים ירד משמים ופצע שניים מהכתה. **"מיד לאחר החזרה מהפעולה, באותו ערב, שלח יצחק שדה את פלוגה ג' לקיבוץ רמת-יוחנן.....לתקוף את הכפר הושא, שמצאוהו ריק....ופוצצו את בתיו.....למחרת חזרו אנשי הפלוגה למגדל"** הכתה שלי, למרות עייפות ניכרת, ושני הפצועים ממתח האבנים, השתתפה בפעולה בהושא. הכפר היה ריק מתושבים. אך בשטח היו מספר גוויות של לוחמים דרוזים, בפאתי הכפר. ריכזנו חלקם במקום אחד (לא קברנו אותם. הנחנו שהדרוזים יחזרו וייעשו זאת). חזרנו למגדל.

בזמן שהיינו במגדל, זכורה לי פעולה אחת, שיועדה לפיצוץ גשרון על הכביש בין הכפרים הערביים מער ל- עילבון. והכוונה הייתה לערוך סיור מוקדם למקום הגשרון (שהיה קרוב יותר לכפר עילבון) ולבחון התנאים במקום, כולל הערכה של כמות חומר הנפץ שיידרש לביצוע הפיצוץ. המרחק למקום הגשרון כ-

15 ק"מ. נאמר לנו שתנאי ההליכה לא קשים במיוחד אבל היו שתי אפשרויות מעבר לאזור הגשרון, (את זהות מקומות אלה, אני עושה עתה, לאחר בדיקה במפה. במציאות של אז, ידעתי שאלה האפשרויות בהכללה, מבלי לדעת בדיוק באיזה מקומות מדובר). מעבר הכרחי ראשון היה באזור עין-ממלח (מצפון לרכס ממלח) והאזור השני היה ליד ואדי צלמון (כ- 4 ק"מ מצפון למעבר הראשון). באחד הימים (לא זכור לי התאריך) יצאנו עם חשכה, למקום הגשרון דרך המעבר הראשון, הכתה שלי בתוספת חבלן, סייר, ומפקד הסיור (מפקד מחלקה, שאינני זוכר את שמו). התנועה הייתה מהירה ובשטח נוח. הגענו לאזור שהשטח "נסגר" במקצת. שמענו נביחות כלבים וראינו מאהל בדואי (כיום, המקום אותר על ידי כאזור עין-ממלח). עצרנו להתייעצות. הכלבים הרגישו בנו. הנחנו שלעבור עתה לא תהיה בעיה, השאלה מה עלול לקרות, במידה שאתרו אותנו, כאשר נחזור באותו מקום כעבר מספר שעות. והוחלט לחזור. חזרנו למגדל. שמעתי, במועד מאוחר יותר, שסיור נוסף בוצע והפעם דרך המעבר השני (הצפוני – באזור נחל צלמון). האמנם זה בוצע ומהן התוצאות, – אינני יודע. **עובדתית סיור זה לא מופיע בספר.**

(עמוד 60) תמונה עליונה – לוחמים בצפת.

זוהי תמונה של הכתה שלי (ועוד כמה ילדים מקומיים, ובעל תפקיד מקומי – יושב עם דרגות, שהכרתי, אך אינני זוכר את שמו). התמונה צולמה בביקור שערכתי אצל הרב הספרדי. תמונה זוהי וכן תמונה נוספת שלי עם הכתה הפעם עם הרב האשכנזי, מופיעה בספרו של א.פלד "צפת בתש"ח" (עמודים 12 ו-102). תמונות אלה צולמו בימים הראשונים עם הגעתנו לצפת לאחר כיבוש עין-זיתון.

(עמודים 84-80) הקרב השלישי : כיבוש נבי יושע

במסגרת פלוגה ג' של המ"פ ר.נצר, נכללה כתתי, עם המחלקה של "הכשרת ברוקלין". יצאנו ממגדל. תפקידי בפעולה היה – בשלב ראשון רתק וחיפוי (מדרום למבנה), ועתודה לכוח הפורץ. עם כיבוש הקומה הראשונה- להצטרף לכוח שיפעל בקומה השנייה. 16 מאי, הגענו למקום, התפרסנו, בקצה הצפוני של הכפר ופתחנו באש. הפעולה הופסקה (חסר חומר נפץ לפיצוץ הקיר המרכזי). נסוגנו, בצורה מאורגנת ונכנסנו לבונקר הבריטי מדרום למבצר. שם שהיינו, בחום רב, עד החשכה של יום ה- 17 מאי. עם לילה חזרה הפעולה. ראינו את ירי תותחי ה- 20 מ"מ וכן את תקיפת המטוס (לא בטוח שראינו פגיעות במבצר עצמו). הכתה הייתה לא הרחק מהמ"פ. חומר הנפץ פוצץ. הבנו ששוב לא נוצר חור, אך השער פתוח ונכנסו דרכו. נענו לבניין עם המ"פ. הקומה הראשונה נסרקה ונכבשה. המ"פ החליט כי הוא עולה אישית לקומה השנייה, פנה אלי (כנראה, גם העובדה שבידי היה "טומי-גן"). ושנינו עלינו לקומה השנייה לסריקה. מאחורינו כתה נוספת. לא נמצא אויב בבניין. הכוחות החלו להתארגן במקום. מאוחר יותר, הייתי בין הסוקרים את סביב הבניין, למצוא ולאתר גופות שנשארו בשטח, לאחר ההתקפה השנייה. זיהיתי את "ילינקה" – אלעזר שבט, שלמד בביה"ס המקצועי בחיפה, כאשר אני למדתי בביה"ס הימי ליד הטכניון, ושנינו שיחקנו כדורסל, כל אחד בקבוצה היריבה.

(עמודים 122-108) כיבוש עין – זיתון

פלוגה ג' עלתה להר כנען, דרך ראש פינה. ושהתה במקום. תנאי המגורים היו טובים. המזון גרוע ומועט. ניתן לומר שהיו ימים בהם נשארו רעבים. **(עמוד 111) בקרב השתתפו פלוגה א' ופלוגה ג'.** ההתקפה תוכננה לליל 29 אפריל אך נדחתה בגלל גשם.

ובוצעה בליל 30 לאפריל. הייתי עם המחלקה שפעלה ממערב. תפקיד הכתה שלי היה, להגיע עד קצה הכפר, לבניין הגדול מעל הכביש הראשי וליד המעיין. מיד לאחר אש המרגמות, נכנסנו לכפר, בשבילים הפנימיים במדרון. לא נורתה עלינו אש. באחד הקטעים נעצרנו ליד אלונקות. אמרו שנפצעו מרסיסי רימונים (נאמר לי: "אולי ערביות, השליכו רימונים אלה"). המשכנו בירידה, בחלק מהבתים שסרקנו בדרך, לא היו אנשים אך מזון היה על השולחנות. הגענו לבניין שיועד לנו, סרקנו אותו ואת סביבתו. ללא אירועים מיוחדים. ראינו את הכביש הראשי מתחתינו ואת המעיין. הבית היה גדול למדי עם חצר פנימית גדולה ועם תרנגולות. לקראת בוקר ערכנו סעודת-מלכים (מרק ותרנגולות), ארוחה בלתי נשכחת. פיצוי על ימי הרעב בהר כנען.

"שלושים השבויים מהכפר עין זיתון, האם הוצאו להורג בהר כנען?"

אנחנו לא ראינו את השבויים לא בכפר ולא על הר כנען. אבל שמענו ששבויים מהכפר נהרגו בוואדי ממזרח להר כנען, ואח"כ נקברו.

(עמודים 108-88) המערכה על צפת

מבוא אישי :

את צפת הכרתי אישית היטב. הורי נהגו לבלות את חודשי הקיץ בצפת. נהגו לשכור דירה או חדר אצל משפחה. וכילד ונער נהגתי להתלוות להורי בהיותם בצפת. ביליתי חודשים רבים בצפת, במיוחד בשנים 46-1940, והכרתיה היטב. כולל בשנים בהם היחסים עם הערבים היו נסבלים. זוכר את "הגבול" בין האוכלוסיות ליד בנין המשטרה בעיר ; את החנות הערבית להשכרת אופנים ; את השוק הכפרי עם הערביות הכפריות שמכרו פירות , ירקות וביצים, בצדי דרך האבנים שירדה מטה ; את בית הקפה ליד המצודה (שם נהגו לרקוד אחר הצהריים, כולל ערבים) ; את מלון הרצליה (משפחות פרל), מלון מרכזי (משפחות מייבר), מלון תל-אביב ; את המקווה ; בתי הכנסת של האשכנזים ושל הספרדים ; מפעל הקרח ; גן העיר ובית-החולים שהיה מולו; בית הקברות העתיק ; הדרך לוואדי עמוד ; המלונות והפנסיונים בהר כנען ;

וכאשר הגענו לצפת , לאחר כיבוש עין זיתון , לקחתי את הכתה שלי לסיור היכרות בעיר, כולל ביקור בבית הכנסת האשכנזי (ולמזכרת – ישנה התמונה בעמוד 60) , ואצל הרב הספרדי (ולמזכרת – ישנה התמונה בעמוד 102 , בספרו של א.פלד – "צפת בתש"ח").

ההתקפה הראשונה בליל 6 למאי 48 :

(עמוד 123) - "החובש יעקב מטרי רשם בפנקסו: סה"כ 186 איש (יועדו להילחם), לא כולל לוחמי פלוגה ג' שמספרם נשמט"; (עמוד 124) - תכנית ההתקפה הראשונה שתכנן המג"ד מ.קלמן , התרכזת בכיבוש המצודה..... כוח פלוגתי רוכז למרגלות המצודה, מתוכה נועדה מחלקתו של דב קליימן לפרוץ ראשונה לעבר הפטמה. כוחות אחרים (לא נאמר איזה), נשלחו לתפוס עמדות אבטחה באגפים , ביניהם כוח שתפס את בנין ביה"ס המקצועיגורם ההפתעה אבד.....אש הריכוך.....דלילה ולא טווח כראוי.."

(עמוד 125) - "מדבריו של אבינועם חדש : המחלקה שלי נועדה להיות הרזרבה והתגבורת למחלקה התוקפת את המצודה.

תפסנו מחסה במלון המצודה (בחלקה הצפוני ליד שטח המצודה)פגזי דוידקות ומרגמות הומטרו על המצודה, אש מרגמות נגדית הומטרה על האזור היהודי.....יצאתי לעמדה סמוכה...עד שחזרתי...כל המחלקה עסוקה בטיפול ובחבישת פצועים ובניסיון לפנותם לבית החולים (לא ברור מי הם הנפגעים, חיילי המחלקה או אזרחים שנפגעו ?)שלושת המ"כים שלי...יצאו למרפסת ,,,פגז נחת עליהם ופגע בשלושתם".

המצודה וסביבתה בצילום אוויר משלהי תקופת המנדט

1. "בית שלווה" 2. עמדת "סגל" 3. תחנת החשמל 4. שער "בית בוסל" 5. בית הדסה
6. ביה"ס המקצועי 7. מלון "הרצליה" 8. מלון "מרכז" 9. הכניסה הסקוטית
10. המשטרה העירונית 11. גרם המדרגות (עולי הגרדום) 12. השוק הערבי 13. מלון "צפת"
14. המצודה 15. ה"פיטמה" 16. הכניסה לעיר (התחנה המרכזית כיום)

• בקצה פיצוץ על מצודה - הפיטמה חקלני.

153

את המצודה הכרתי. כדי להבין את מיקומי ופעילותי בפעולה זו, תיאור קצר על "המצודה": כאשר אומרים "המצודה", הכוונה לשטח הכולל, מדרום לצפון - "הפיטמה הגדולה", מבני המצודה עצמה, שני שבילים העוברים בחורש המצוי בשטח המצודה, במרכז, לעבר קצהו של שטח המצודה. בקצה הצפוני של שטח המצודה, לפני שני השבילים הפונים דרומה, ישנה "הפיטמה הקטנה", ממש בכניסה לשטח המצודה מצפון (ליד הדרך ולא הרחק ממלון המצודה). בגבולות שטח המצודה, מצד מערב מצוי הכביש המסובב את המצודה. כאן, הקטע היהודי, המצוי ממערב, נמצא עד בנין המשטרה (בכביש הראשי הפנימי של צפת). מהצד המזרחי קיים שביל/דרך המגיע לביה"ס המקצועי, וממשיך דרך בתים קטנים ומסובב את המצודה כולה מדרום. המצודה שולטת בעיקר על השטח הערבי המצוי מדרום, על חלק מהעיר ממזרח ומצפון, ועל חלק מהעיר למערב (עד בנין המשטרה בכביש הראשי, הפנימי).

באשר לפעולה עצמה : לא זכור לי נוהל-קרב מסודר בפלוגה לקראת הפעולה. אינני יודע מה הייתה המשימה של הפלוגה. האם חלקה פעל בביה"ס המקצועי ממזרח למצודה, או במקום אחר. הכתה שלי, חסרה חלק מאנשי, ולעומת זאת נוספו אחרים. **לאחר תדריך קצר בחשכה, שניתן ליד מלון המצודה, ממש לפני תחילת הפעולה (לא זכור לי מי נתן זאת), לא רשמו שמות. ואינני זוכר מי היו כל חיילי הכתה (במיוחד אלה שנוספו).**

התפקיד של הכתה היה לתפוס את אזור הכניסה לשטח "המצודה" מכיוון צפון-מערב, לא הרחק ממלון המצודה. וכאשר מחלקת העתודה – התגבורת, שהתמקמה במלון המצודה (המיועדת כתגבורת לכוח התוקף את המצודה). כנראה זוהי המחלקה של אבינועם חדש, – וכאשר התגבורת תזעק, אנחנו נצטרף אליהם, באחד השבילים המובילים ל"פטמה הגדולה".

הגעתי עם הכתה לכניסה הצפונית של שטח המצודה, שם מצויה "הפטמה הקטנה", היא גבוהה אך שטחה מצומצם מאד, והיא מצויה במרחק של, להערכתי, 100-130 מ' מ"הפטמה הגדולה".

חלקתי את הכתה – 4 חיילים על הפטמה הקטנה (יחד אתי) 2; חיילים בכל אחד מתחילת השביל המערבי והמזרחי (שהיו משני צדי "הפטמה הקטנה") – המובילים בתוך החורשה לעבר מבני המצודה ו"הפטמה הגדולה". ו-2 חיילים מאחורי "הפטמה הקטנה". שמענו את פיצוץ המרגמות מדרום לנו, אך לא הבחנו בפגיעות בשטח לפנינו (היה לנו קו ראייה עד המבנים ו"הפטמה הגדולה"), שמענו גם פיצוצים מצפון לנו, מאחורינו. אני חושש כי אלה היו הפגיעות במחלקה של אבינועם חדש. להערכתי, יתכן ואלה היו הפגזים שלנו. עם העלייה לפטמה, גילו אותנו (כנראה מצופים שהיו בחורשה לפנים) ונפתחה אש מקלע, שהיה כנראה מטווח מראש על הפטמה. אש יעילה ביותר. הבנתי שאנחנו בסיכויי הפגיעות גבוהים ביותר, והורתי לשנים לרדת מהתל לאחר. לא ניתן היה להתרומם. אחד החל בזחילה לאחור והשני לא נע. זה שזחל לאחור נפגע, אך אמר כי יוכל לזחול עד היציאה משטח המצודה. השני שנפגע ולא זז הנחתי כי נפצע קשה או נהרג. משכנו אותו אחורה לעבר החיילים שהיו מאחורי הפטמה. חזרתי בזחילה לראש הפטמה נשארנו שניים למעלה. לצערי לא ידעתי מי היו הנפגעים. לקראת שחר קראו לנו מאחור לסגת. כאשר נסוגנו לא היו אתנו שני הנפגעים שחלצנו אחורה. הם פונו. ולא ידעתי מה עלה בגורלם. ליום המחרת הלכתי לבית-החולים לשמוע על שני הנפגעים שלנו. מסתבר (אך אינני מוכן לומר זאת בוודאות. יש לי ספקות) –

כי מי שנפצע וזחל בעצמו אחורה היה כנראה עמוס בן פורט, שנפצע ברגלו, מאחור, ליד המפשעה. ראיתי אותו בבי"ח ישן. נאמר לי כי הוא יהיה בסדר. אך כעבור יום או יומיים נמסר כי הוא נפטר (כנראה שעורק ראשי נפגע, עם תזוזה נוספת של הקליע באזור המפשעה). השני שנפגע – מת (יתכן והיה זה יהודה מטצקי מ"הכשרת ברוקלין").

(עמוד 127) – "למחרת (7 למאי) הגיע לצפת יגאל אלון לביקור קצר.....הגיע רגלית מהר כנען, מלווה על ידי כיתת פלמ"ח.." – **ראה האמור לעיל, ביחס לעמוד – 38.**

(עמוד 128) – "ההתקפה השנייה : ניצחון בצפת" ליל 9-10 למאי
(עמוד 129) – "תכנית ההתקפהלפעול בו זמנית נגד שלוש נקודות המפתח של העירתפעל פלוגה....מחלקה פורצת ומחלקה עתודה.....נגד "בית-שלווה" פעלה פלוגה ג' בפקודו של ראובן נצר ומפקד המחלקה הפורצת אברהם ליכט"

הכתה שלי הייתה במחלקת החיפוי והעתודה, עם כניסת המחלקה של א.ליכט למבנה, התקדמנו לעבר הבניין ולאחר שכבשו את הקומה העליונה (המ"מ –א.ליכט נפגע עם הדלקת פנס, בקומה הראשונה). נכנסנו לבניין. הפלוגה עזבה ואני נשארתי עם הכתה אחראי על הגנת הבניין. לא ראיתי שבויים. חלק מהערכים שהיו בבניין נהרגו, בעיקר מאש החיפוי וירי הפיאט. אספנו את הגופות לגג הבניין. לאחר מכן הורדו לחצר ונקברו.

חזרנו לפלוגה, וביום ה-10 למאי ירדנו כל הפלוגה בשורה עורפית מהמצודה לעבר בנין הסראייה. העיר הערבית נראתה ריקה. התחלנו לסרוק רובעים בחלק העשיר של העיר. לאחר מכן שמענו על השלל והביזה וראינו את ריכוז השלל בבית הקולנוע על הר כנען. נמסר לנו כי זה מיועד להכשרות, עם עלייתן על הקרקע להתיישבות. אך גם שמענו וראינו את הביזה והשלל האישי שנלקח ע"י רבים מאנשי הגדוד. אנשי "הכשרת ברוקלין", לפי מיטב ידיעתי, לא עסקו בביזה ושלל. וחלקם הסתייג מהמראה שנראה בבית הקולנוע בהר כנען ("לקולקטיב מותר? ולי כפרט, נביח כיסא או כורסה, או מגורת שולחן- אסור"). לי אישית, הניתן לקולקטיב (המיועד לעליה על הקרקע) – לא הפריע.

(עמוד 141) ב-18 מאי, כוח נוסף של הגדוד השלישי נשלח לפעולה מעבר לגבול, (אבל לא ברור מתי הייתה הפעולה עצמה?) פשיטה על בסיס הספקה בבית המכס על יד גשר בנות יעקב. זכורה לי הפעולה בבית המכס מעל גשר בנות יעקב. הכתה נתנה חיפוי. כוח קטן ביחס נכנס פנימה ופוצץ מבנה לידו תחמושת ודלק. נסוגונו ללא בעיות. אך לא מתאים לי התאריך, הצמוד מדי לתאריך הפעולה בנבי-יושע, וצמוד מדי למועד הפעולה בכפר חרב. (אלא באם פעלנו באמת לילה לאחר לילה).

(עמוד 142) - ב-22 מאי, יצא הגדוד השלישי..... בסירות לעין גב..... יש להניח כי תצפית האויב הבחינה באנשינו..... במשך היום הורעשה עין גב מתותחי האויב ומטוסים..... הגילוי המוקדם גרם לביטול המבצע שתוכנן לתקיפת הסורים בעורפם, ברמת הגולן. "שתי מחלקות מפלוגה א'..... מתוגברת במחלקה מפלוגה ג' בפיקודו של יהושע נבו..... יצאו באותו לילה לפשיטה על כפר-חרב שברמת הגולן". השתתפתי בפעולה זו עם כתתי. תפקידי – אבטחת העורף וחסימת הציר היחידי, המגיע לכפר חרב ממזרח. למיטב זכרוני, לא באנו כנראה עם הגדוד. המחלקה באה בנפרד. לא היינו בעין גב כאשר זו הותקפה בארטילריה ומטוסים (?). לא בטוח שלפשיטה על הכפר יצאה פלוגה מלאה. להערכתי היו רק שתי מחלקות (אחת מהן של פל' ג' בה הייתה הכתה שלי). אני בחסימה (2-3 ק"מ מהכפר), הכנתי מארב וחסימה כלפי מזרח וכן כלפי מערב. 2 כלי רכב הגיעו ממזרח נתקלו במחסום ובאש שלנו, נפגעו, ירדו מהציר ונשארו שם. פרט למספר ערבים לא היו שם חיילים נוספים. הכוח בכפר טיפל במספר בתים שהיו בפאתי הכפר וחזר. עם הצטרפותם אלינו במחסום, פיזרנו מוקשים ונסוגנו לעין גב. לא ידוע לי על "משאיות סוריות שעלו בדרך הנסיגה (נסיגה מהיכן?) על מוקשים שהניח הכוח והתפוצצו על נוסעיהן". יתכן והכוח בכפר הניח מוקשים נוספים, בכניסה לכפר ממש? חזרנו לעין גב, לפני עלות השחר, ויצאנו מיד בסירה מעין גב.

(עמוד 143) - תקיפת אזור הבניאס. אינני יודע לאיזו התקפה לשייך את דברי. הכתה השתתפה באחת מהפעולות באזור הבניאס. התאריך לא זכור לי. היינו בבסיס החיפוי. לא ראינו מטרות. נפתחה עלינו אש. לא זהינו מקורות הירי, החזרנו אש בכיוון כללי. לאחר זמן מסוים נאמר שהפעולה מופסקת ונסוגנו.

(עמוד 144) - ב 25 במאי הגיעו אנשי השלישיות הראשית להר כנען ובבית הקולנוע שבמקום..... חיילו את לוחמי הגדוד השלישי שקבלו מספרים אישיים. קבלתי את המספר האישי 40474 : נדמה לי, שלאחר מכן התחלנו לקבל "דמי-כיס" וסיגריות, מדי חודש. ב-30 מאי 48 קבלה החטיבה פקודה... לרדת למרכז הארץ.... עזבה החטיבה את הגליל ב-3 ביוני 48. הגדוד הגיע לסרפנד (צריפין).

(עמודים 146-148) - הגדוד השלישי בשער הגיא ולטרון. "..... אמור היה הגדוד השלישי להתקדם דרך הגבעה המוחזקת בדי הגדוד החמישי ולכבוש הגבעה 315 ודרכה את הכפר לטרון ואת תחנת המשטרה (תקיפה ממזרח למערב). אך הגדוד החמישי של חטיבת הראל טעה בניווט ובטעות תקף את גבעה 315 (ולא את הגבעה אליה צריך הגדוד השלישי להגיע ודרכו להמשיך לגבעה 315), וסבל אבדות כבדות. הגדוד השלישי, עלה בפריסה של שתי פלוגות (על הגבעה שהגדוד החמישי היה צריך להיות עליה) וקבל אש חזקה – מפתיעה.

אני עם הכתה, היינו בפריסה עם הפלוגה המזרחית. ניתנה פקודת נסיגה לגדוד החמישי וכן לגדוד השלישי. נסוגנו תחת אש, לא תמיד יעילה, לעבר שער הגיא. אחד מאנשי הכתה נפגע מכדור נותב בישבן, בצורה קלה. נחבש וסירב להתפנות (התבייש מצריבת הכדור דווקא בישבן). נשאר אתנו. ב-11 יוני – ההפוגה הראשונה. ניצלנו האפשרות לעלות לירושלים ולבקר בה. ישבנו זמנית במשלטי שער הגיא, התאמנו. קלטנו עולים חדשים. חזרנו למחנה סרפנד.

(עמוד 150) - באותה תקופה התחוללה פרשת "אלטלנה" לא כל אנשי הגדוד הזדהו אתם.....הוגדרה הפעולה כמשימת התנדבות. אנשי "הכשרת ברוקלין" לא התנדבו.

(עמוד 152) -ב- 9 ליוני החל מבצע "דני" הגדוד השלישי כבש את ג'מזו ודניאל , ללא התנגדות של ממש.

השתתפתי בפעולה זו עם הכתה. למחרת בערב קבלתי חום גבוה , הוכנסתי לבית החולים (או חדר חולים. לא זכור לי התואר) בסרפנד. הייתה לי דלקת חריפה בקיבה . שכבתי במיטה כשבוע , ולאחר מכן מנוחה בצריף הפלוגתי.

בינתיים פעלה הפלוגה בקרב לוד , אל בורג' וביר מעין , בו נפצע ונפטר אילן בילר - חבר טוב ושחיין מעולה מ"הכשרת ברוקלין".

בסוף יולי (לא זכור לי התאריך המדויק), קבלתי חופש יומיים לבקר את המשפחה. הייתה זו הפעם הראשונה , במהלך המלחמה (והיחידה, עד לאחר עליית הגדוד לבית-שאן) שיצאתי "לחופשה". ביקרתי אצל אחותי בחיפה ואצל אחותי ואמי בת"א , חזרתי לבית המשפחה הריק ללינה , ולמחרת בבוקר חזרתי לסרפנד (לפני הזמן שניתן לי)..

(עמוד 168) - מבצע גי"ס (גבעתי - יפתח - סרגיי [חטיבת הנגב]) השתתפנו במהלכים , ללא מעורבות קרבית. זכור לי שהיינו בכפר בריר. חזרנו לסרפנד.

(עמוד 176-178) - הגדוד יורד דרומה.....החל ב- 25 באוגוסט החלו אנשי הגדוד להגיע.....נעו סמוך מאד למשטרת עיראק-סוידאן..... הפלוגות התפרסו מדורות לאורך ואדי חאסי.....הכפר הערבי הנטוש הוג'.

בתקופה הראשונה בנגב (עד מבצע "יואב" באוקטובר), עקר הפעילות התבטאה בתפיסת התלים , אבטחת שדה התעופה ליד רוחמה , אימונים וקליטת עולים ושילובם ביחידות. מוניתי כסמל המחלקה. החלפנו מדי פעם את היחידות שהיו על התלים ובשמירה על שדה התעופה . תקופה מסוימת (תאריכים לא זכורים לי) הייתי אחראי , עם שתי כתות , על תל מליחה , בגזרה המזרחית. חפרנו עמדות . קיימנו שגרת אבטחה , סיורים ומארבים באזור. מדי פעם נתקלנו בערבים שבאו מהכפרים ממזרח. קרבות של ממש התקיימו בחרבת מחאז ותל קונייטרה.

(עמודים 183-189) -מבצע "יואב" - במסגרת תכנית המבצענעיצת טריז לעבר הכפר בית חנון....הגדוד השלישי... פלוגה ג' - בפיקודו של רפי גינצבורג ["התרנגול"].....בליל 15/16 לאוקטוברהגדוד השלישי תפס את המשלטים.

הייתי עם המחלקה על משלט "התרנגול". פתחנו באש על התנועה מולנו. החלה הפגזה רצינית ביותר של ארטילריה ומרגמות. אנחנו בחפירות אישיות , ללא כיסויים. בהמשך קבלנו חתיכות פח עליהן שמנו ערמות חול כנגד פגזי השרפנל. אנשים החלו להיפגע. כולל מפקדים. נפגע המ"פ "התרנגול", הוחלף ע"י אלדד אבידר. לא זכור לי כמה ימים היינו על המשלט. כאשר ירו עלינו בפגזים , זה לא היה קל. בהמשך היינו בבית-חנון, שם גם פגשנו בתמר אבידר והעולים החדשים. הגיעו מפקדי מחלקות חדשים , חלקם חש שלא בנוח לפקד עלי. התייחסו אלי , למעשה , כמ"מ.

ב-21 אוקטובר הייתה הפוגה נוספת.

בתחילת דצמבר 48 עלה הגדוד לבית-שאן. המ"פ - אלדד אבידר - רוכל (לאחר שנים , התגייס אלדד לצבא הקבע , ואף שירת בחט' 7 , בהיותי מפקד החטיבה). מספר שבועות לאחר מכן נשלחתי לקורס קצינים.

זכור לי שכאשר היינו בסרפנד - צריפין (נדמה לי שזה קרה בסוף חודש יולי או תחילת אוגוסט 49) , דבר אתי המ"פ על אפשרות לצאת לקורס קצינים. לא הייתי בטוח ברצוני. בינתיים ירדנו לנגב. לאחר קורס הקצינים , בפיקודו של זרו (זורע) , נתבקשתי להישאר ולהדריך את המחזור הקצינים הבא. זאת עשיתי. ולאחריו השתחררתי למילואים.